

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ויקרא

מה הסיפור שלך??

ליל הסדר הוא לילה של סיפורים, והסיפור אותו אנו מספרים הוא הסיפור של ה'. בליל הסדר כל מה שקורה במציאות הוא הסיפור שה' מספר לנו, וה' רוצה שנספר את הסיפור הזה איתו

ביחד.

שלום לידידינו היקרים!

סיפור עבודת הפרך במצרים ויציאת מצרים פרוש על פני שלוש פרשות שמכילות בתוכן פסוקים רבים. אבל אף על פי כן, כאשר חכמינו הורו לנו אילו פסוקים לדרוש בליל הסדר, הם לא בחרו באף אחד מהפסוקים הללו, אלא לקחו פסוקים מספר דברים ואותם דרשו. למה חכמינו הביאו ממרחק לחמם, ולא דרשו את הפסוקים בספר שמות, שבהם התורה מספרת את סיפור יציאת מצרים?

לספר את הסיפור של ה'

הפסוק העיקרי של ליל הסדר בכלל ושל החלק של המגיד בפרט, הוא "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" (שמות יג, ח). בקריאה מהירה נראה שה' מצווה אותנו לספר לבנינו את סיפור יציאת מצרים, כדי לזכור את הנסים שהוא עשה לנו. אבל כאשר מסתכלים טוב יותר בפסוק, רואים שהפסוק אומר משהו הפוך: ה' הוציא אותנו ממצרים, כדי שנספר לבנינו (וראה רש"י ואבן עזרא על הפסוק).

עיקר מה שאנחנו רוצים בליל הסדר, זה לחשוב שה' הוציא אותנו ממצרים כדי שנוכל להתייחס לכל העולם כסיפור שלו. ה' רוצה שגם נהיה חלק מהסיפור, וגם נספר את הסיפור ביחד איתו. אפשר לחשוב שהעולם הוא מקום שבו ה' מצווה אותנו במצוותיו, ובו אנחנו יכולים להיות עם ה' בקשר. בליל הסדר אנחנו חושבים אחרת: אנחנו חושבים שכל העולם הוא סיפור שה' מספר, וה' רוצה שנספר את הסיפור הזה ביחד איתו.

כפי שנראה, הרעיון הזה חורז את כל החלק של ה'מגיד' בהגדה של פסח.

מתחיל בגנות ומסיים בשבח

נעשה קודם קצת סדר בליל הסדר. על פי מה מסודר החלק של ה'מגיד' שבהגדה?

המשנה בפסחים (י, ד) אומרת: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה". המשנה מחלקת את ההגדה לשני חלקים, החלק הראשון צריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, והחלק השני הוא דרשה של ארבעה פסוקים מספר דברים, אותם אומר מי שמביא בכורים לבית המקדש.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רב לשמואל מה אומרים בשביל להתחיל בגנות ולסיים בשבח. בפועל אנחנו מביאים בהגדה את דברי שניהם, ולכן החלק של המגיד מתחלק (פחות או יותר) לשלושה חלקים: 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' לפי דעת שמואל, אחר כך לפי דעת רב, ואחר כך דורשים את ארבעת הפסוקים של מקרא בכורים, והדרשות הללו הן לב ההגדה.

לפי שמואל הפסוק שמתחיל בגנות ומסיים בשבח הוא "עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה". החלק הזה של ההגדה מסתיימת כאשר מגיעים ל'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' על פי רב: "בתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו שנאמר ויאמר יהושע אל כל העם וכו'".

בין 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' על פי דעת שמואל לבין זה של רב, יש הרבה הרבה קטעים שמלמדים אותנו מי צריך לספר ביציאת מצרים (כולנו), כמה עלינו לספר ביציאת מצרים (כל המרבה הרי זה משובח), למי מספרים ביציאת מצרים (לארבעת הבנים), מתי מספרים ביציאת מצרים (בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך) וכו'. כלומר בחלק הזה של ההגדה יש פסוק אחד על יציאת מצרים, וקטעים רבים על השאלה איך לספר ביציאת מצרים.

הסיבה לכך היא כאמור, שבלייל הסדר העיקר זה הסיפור. אנחנו לא רוצים לחזור לסיפור יציאת מצרים כפי שהוא קרה, אלא בעיקר רוצים לספר על כך. להגיד עוד ועוד שהמציאות אותה אנו רואים לא עומדת בפני עצמה, אלא היא סיפור שה' מספר לנו, ורוצה שנספר אותו יחד איתו, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח.

ב'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' על פי דעת רב העניין הזה עוד יותר מודגש. שכן בפסוקים שמובאים בחלק הזה, מספר יהושע ומברית בין הבתרים, מוזכרת בעיקר הירידה למצרים, ויציאת מצרים לא מוזכרת כמעט בכלל. אדרבה, ההגדה מספרת לנו שהיהודים סיפרו על יציאת מצרים עוד לפני שהיא התרחשה בפועל. הם דיברו על כך שמה שהם במצרים נאמר לאברהם אבינו, ונאמר לו גם שהם יצאו ממצרים ברכוש גדול. מה שעם ישראל ירד למצרים היה מה שה' תכנן מראש וסיפר זאת לאברהם אבינו, ומזה נלמד שכל העבודות במצרים וכל יציאת מצרים וכל האירועים במציאות בכלל – הם לא אירועים שמתגלגלים מכורח המציאות, אלא הם הסיפור אותו ה' מספר.

מקרא בכורים

החלק הבא של ההגדה הוא מקרא בכורים, כאמור, ובו חכמינו דורשים ארבעה פסוקים שאותם אומר מי שמביא בכורים לבית המקדש. מי שמביא בכורים מודה לה' על האדמה ועל היבול שה' נתן לו, ולשם כך הוא מזכיר את ההסטוריה מהתחלה: בתחילה לבן רצה לאבד את יעקב, אחר כך יעקב ובניו ירדו מצרימה, אחר כך המצרים העבידו אותנו בפרך, ולבסוף ה' הוציא אותנו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה ובאותות ובמופתים (הסוף שם הוא שה' גם הביא אותנו לארץ ישראל ונתן לנו את האדמה ואת היבול, אבל אין זה עניינו של ליל הסדר).

הבחירה של חכמינו בארבעת הפסוקים הללו היא ממש מפתיעה: הלא יש להם את כל פרשות שמות וארא ובא, לבחור איזה פסוקים שהם רוצים ולדרוש אותם. למה חכמינו דורשים פסוקים מספר דברים, ולא את הפרשות שבהם נמצא עיקר העניין של יציאת מצרים?

השאלה מתעצמת לאור המדרש על עשר המכות: בהגדה חכמינו לומדים את עשר המכות בדרשה מהפסוק הרביעי שבמקרא בכורים: "ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה ובאותות ובמופתים". דורשים חכמינו: "ביד חזקה – שמים, ובזרוע נטויה – שמים, ובאותות – שמים, ובמופתים – שמים. אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים".

עשר המכות כתובות בפירוש ובאריכות בפרשות וארא ובא. למה חכמינו צריכים ללמוד אותם בדרשה לא מפורשת כלל, בפסוק שנמצא בספר דברים? במלים אחרות, מי שיקרא רק את ההגדה של פסח, עלול לחשוב שכל עשר המכות הם דרשה של חכמינו, ולא דברים שכתובים בתורה במפורש ובאריכות.

אמנם למי שעקב אחר הדברים עד כאן ההסבר כבר פשוט: חכמינו לא רצו להזכיר את השעבוד במצרים ואת יציאת מצרים כפי שהם היו בזמן אמת, אלא רצו את הסיפור. שנגיד ונזכיר ונדבר על כך שכל האירועים הללו הם סיפור של ה'. לכן ההגדה מתחילה לפי שמואל בכך שעלינו לספר לבנינו על יציאת מצרים "ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים". ולפי רב ההגדה מתחילה בכך שיהושע מספר לכל העם את הירידה למצרים, ובכך שה' מספר לאברהם אבינו על הירידה למצרים. כל הפסוקים הללו הם לא פסוקים שבהם מתוארת יציאת מצרים בזמן שהיא התרחשה, אלא פסוקים שבהם מספרים עליה. כך גם הפסוקים של מקרא בכורים אותם דורשים בהגדה, הם פסוקים שבהם מי שמביא בכורים מספר על יציאת מצרים, ולא הפסוקים של יציאת מצרים עצמה.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

